

Asia: HE 173/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle oppivelvollisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Kehitysvammaliitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto oppivelvollisuuden laajentamista koskevasta luonnoksesta hallituksen esitykseksi oppivelvollisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Oppivelvollisuuden laajentaminen 18 ikävuoteen

Kehitysvammaliitto kannattaa oppivelvollisuuden laajentamista 18 ikävuoteen. Lain sisältämä nivelvaiheen yhteistyö ja opiskelijalle tarjottava riittävä ja tarkoituksenmukainen oppimisen tuki oman tulevaisuuden suunnitteluun ovat välttämättömiä. Kehitys- ja puhevammaiset oppilaat tarvitsevat yksilöllistä tukea läpi koko elämänsä eri vaiheissa.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimuksen artiklan 24 mukaan koulutus on taattava kaikille ihmisille riippumatta vammasta. Tämä koskee myös 2. asteen opintoja. Lain uudistaminen tukee oppimismahdollisuuksien monimuotoisuutta ja oppijoiden itsensä ja heidän huoltajiensa tekemiä valintapäätöksiä. Uudistuksessa on huomioitava yksilöllisen tuen saaminen koko koulu- ja opintopolun aikana. Näiden palvelujen rinnalla on huomioitava muun muassa kuljetus-, avustaja-, tulkki-, kommunikaatio- ja terapiapalvelujen saatavuus. Oppivelvollisuus uudistuksen uudistamisen yhteydessä on selkeytettävä avustajapalveluiden saatavuutta myös toisen asteen opinnoissa.

Opintoihin ohjaus

Lain sisältämät valvonta- ja ohjausvastuut mahdollistaisivat vammaisten henkilöiden aktiivisen koulutus- ja opintopolkujen suunnittelun ja tien opinnoista työelämään. Toisen asteen opinnoissa tulisi vahvistaa tuettua oppisopimuskoulutusta ja näin lisätä yritysten ja oppilaitosten yhteistyötä. Lisäksi tulisi lisätä elinikäisen oppimisen näkökulmasta kouluttautumismahdollisuuksia työelämän aikana. Valvonta- ja ohjausvastuita tulisi laajentaa koskemaan peruskoulun päättäneitä oppilaita, joiden ajatellaan löytävän jatkuvan haun perusteella toisen asteen opetukseen. Peruskoulun jälkeen ilman opiskelupaikkaa jäänyt nuori ja hänen huoltajansa tarvitsevat tukea toisen asteen jatkuvaan hakuun. Nuorilla kehitysvammaisilla henkilöillä on edelleen eläkkeelle siirtyminen mahdollisesti ainoa vaihtoehto tulevaisuudessa.

Koulupudokkaille tarvitaan erityistä ohjausta ja opastusta löytää tämä tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen palvelu.

Peruskoulun oppilaanohjauksella sekä opinto-ohjauksella toisella asteella on suuri merkitys nuoren tulevaisuudelle. Oppilaan ohjauksen tulee rakentua oppilaan vahvuuksille. Koulujen oppilaanohjaajien ja opinto-ohjaajien osaamisen ja valmennustaitojen kehittämiseksi tulee varata riittävät resurssit. Peruskoulun oppilasarviointien kehittämisessä tulee huomioida henkilökohtaisten opintosuunnitelmien mukaisesti opiskelevien oppilaiden taitojen säännöllinen dokumentointi. Tarkoituksenmukaisinta olisi löytää sopiva opiskelupaikka, jossa vastaanottava taholla olisi tarjota riittävä erityispedagoginen osaaminen sekä oppimisympäristön näkökulmasta että pedagogisten ratkaisujen näkökulmasta.

Kehitys- ja puhevammaisille opiskelijoille on tarjottava lähiopetusta, jotta opiskelu jatkuu suunnitelmallisesti ja keskeytyksittä. Kehitysvammaisilla henkilöillä on haasteita toiminnanohjauksessa, muistitoiminnoissa, suunnittelutaidoissa ja itsearvioinnissa. Tämä edellyttää koulutuksen järjestäjältä vahvaa erityispedagogista osaamista ja riittäviä tukitoimia.

Opintoja ohjattaessa on kannustettava oppilasta ilmaisemaan omat mielipiteensä ja toiveensa ja turvattu tuettu päätöksenteko. Lähtökohtana tuleville valinnoille tulee aina olla kunkin opiskelijan yksilölliset taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarvittava yksilöllinen tuki.

Toisen asteen tutkinnon suorittaminen parantaa mahdollisuuksia työllistyä työsuhteiseen työhön, mutta ei kuitenkaan takaa sitä. Tarve ohjaukselle ja valmentamiselle jatkuu koko opiskelun ajan ja sen jälkeen. Työvalmentajien roolia ja osaamista on vahvistettava sekä oppilaitoksissa että kunnan tuetun työn palveluissa. Tuettu oppisopimuskoulutus tulee mahdollistaa yhtenä vaihtoehtona osana laajennettua oppivelvollisuutta.

Kaikille toisen asteen tutkinto

Tavoite, että jokainen peruskoulunsa päättänyt henkilö suorittaa myös toisen asteen koulutuksen, on kannatettava. Tämän tavoitteen saavuttaminen edellyttää riittävän määrän opiskelupaikkojen tarjoamista sekä valmentavaan koulutukseen, tutkinto/osatutkintoperusteiseen opiskeluun että oppisopimuskoulutuksiin. Erityisen tuen saaminen opintojen eri vaiheisiin on taattava riittävin resurssein, ammatillisissa oppilaitoksissa, erityisammattioppilaitoksissa ja työpaikoilla tapahtuvassa

oppimisessa. Koulutusalarajontaa ja opiskelupaikkoja tulee olla saatavilla tasapuolisesti koko Suomessa.

Toisen asteen opintoihin valmentavien vaiheiden tulisi olla ajallisesti ja sisällöllisesti suoraviivaisia jatkuvia opintopolkuja. Jotta välttyttäisiin tällä hetkellä tavallisista opiskelijoiden toisen asteen koulutuksen koulutusalojen vaihtamisilta, tulisi tehostaa opiskelijan ohjausta ja valmentamista opiskeluissa. Myös opinnollistamisen kehittäminen tässä yhteydessä olisi hyvä ratkaisu, ellei tutkintotavoitteinen opiskelu ole mahdollista.

Opiskelijat, jotka eivät pysty opiskelemaan ammattitutkinnon tavoitteiden mukaisesti, hyötyisivät itsenäiseen elämään valmistavista taidoista. Niiden riittävä saatavuus olisi taattava. Tällä hetkellä valmentavan koulutuksen paikkoja ei ole riittävästi tarjolla.

Oppivelvollisuuden keskeyttäminen

Lähtökohtaisesti oppivelvollisella tulisi olla aina oikeus opiskella, eikä oppilaitos saa ohjata esimerkiksi pitkäaikaissairasta tai vammaista henkilöä hakemaan oppivelvollisuuden keskeyttämistä.

Oppivelvollisuuden keskeyttämisen aloite pitäisi tulla oppivelvolliselta ja hänen huoltajaltaan. Päätös oppivelvollisuuden keskeyttämisestä tehtäisiin perustuen oppivelvollisen ja huoltajan tekemään hakemukseen. Oppivelvollisuuden keskeyttämistä tulisi voida hakea myös vain määräajaksi. Keskeyttämisellä ei saa olla vaikutuksia maksuttomuuteen oikeuttavaan aikaan. Emme kannata oppivelvollisuuden keskeyttämistä, koska se on selkeä linjamuutos koulutusinklusion kansainväliseen periaatteeseen, että kaikilla on mahdollisuus koulutukseen.

Opinnoista työelämään

Työelämää ajatellen on tärkeää, että työntekijän osaaminen ja kyvyt vastaavat työtehtäviä. Ammatillisesta koulutuksesta valmistuu tällä hetkellä henkilöitä, joilla on todistus suorittamisesta, mutta varsinainen suoritus on koottu useiden eri tutkintojen osista. Esimerkiksi kun lähihoitajaopinnoissa huomataan, että varsinaisen tutkinnon suorittaminen ei ole mahdollista sen vaativuuden vuoksi, tehdään opiskelijalle henkilökohtainen osaamisen kehittämisen suunnitelma (HOKS). Tavoitteena voi olla hoiva-alan avustavat tehtävät. Hoiva-avustajan tehtävissä ei tarvita lähihoitajan tai sairaanhoitajan koulutusta. Hoiva-avustajien koulutus ei johda tutkintoon, mutta se antaa valmiuksia vanhus- ja vammaispalvelujen avustaviin tehtäviin. HOKS:iin sisältyvät koulutussisällöt kootaan useasta eri tutkintolinjasta: Sosiaali- ja

terveysalan perustutkinto, Kotityöpalvelun ammattitutkinto, Puhtaus- ja kiinteistöpalvelualan perustutkinto ja Hotelli-, ravintola- ja catering-alan perustutkinto.

Tuettu oppisopimuskoulutus tulee mahdollistaa yhtenä vaihtoehtona osana laajennettua oppivelvollisuutta.

Maksuttomat oppimateriaalit

Oppimateriaalien maksuttomuudessa tulisi kiinnittää huomio siihen, että tarjottavat materiaalit ja oppimisympäristöt ovat saavutettavia ja esteettömiä. Saavutettavat oppimateriaalit tukevat myös muiden esim. selkokielestä hyötyvien oppimista. Toisen asteen opiskeluissa tarvittavat välttämättömät oppimateriaalit tulee taata myös erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille. Tämä saattaa tarkoittaa joidenkin opiskelijoiden kohdalla erilaisia henkilökohtaisia apuvälineitä.

Rahoituksen suuntaaminen

Yleisten ammattioppilaitosten mahdollisuudet tarjota laadukasta koulutusta vaativan erityisen tuen oppilaille koetaan vähäisiksi. Lisärahoitusta tulisi kohdentaa toisen asteen oppilaitosten erityispedagogisen osaamisen kehittämiseen. Näin oppilaitosten mahdollisuudet ottaa vastaan vaativan erityisen tuen oppilaita paransivat. Toisen asteen erityisoppilaitoksissa on vahvaa osaamista erityisen tuen opiskelijoiden opintojen tukemiseen, ja tätä tulisi vahvemmin hyödyntää eri ammattioppilaitoksissa.

Espoossa, 9.11.2020

Marianna Ohtonen
toiminnanjohtaja

Leena Kokko
Elinikäisen oppimisen yksikön johtaja